

Jacek Buko

Mikrofinansowanie : istota, znaczenie i problemy dystrybucyjne

Ekonomiczne Problemy Usług nr 60, 35-42

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JACEK BUKO¹

MIKROFINANSOWANIE – ISTOTA, ZNACZENIE I PROBLEMY DYSTRYBUCYJNE

Docelowy rynek mikrofinansowania szacowany jest w Polsce na ponad 2 mln gospodarstw domowych o niskich dochodach. W 2009 r. obsługiwane były potrzeby zaledwie 3% z nich. Połowa spośród członków tych gospodarstw domowych to trwale bezrobotni oraz ubodzy, zamieszkujący głównie tereny słabo zurbanizowane². W regionach o relatywnie gorszym stanie infrastruktury i niewielkich zasobach kapitału zainicjowanie procesów szybkiego rozwoju gospodarczego jest szczególnie trudne, stąd mikrofinansowanie wydaje się być ważnym i nieodłącznym elementem programów rozwojowych na wsi³. Niedorozwój strukturalny rynku usług finansowych powoduje jednak, że dostęp do usług mikrofinansowania w regionach wiejskich i słabiej rozwiniętych jest nader ograniczony.

W odniesieniu do współczesnych gospodarek rynkowych nie kwestionuje się aktywnych działań państwa w zakresie jego odpowiedzialności za właściwy poziom zatrudnienia czy warunki uzyskiwania kredytów – bez czego nie można skutecznie uruchamiać inicjatyw gospodarczych. Zadaniem państwa powinna być więc dbałość o równość szans uczestników gospodarowania⁴, przede wszystkim poprzez tworzenie miejsc pracy oraz zapewnienie dostępu do podstawowych usług, tworzących standard cywilizacyjny. Dotychczasowa walka z bezrobociem i wywołanym przezeń ubóstwem skupiała się jednak głównie na łagodzeniu skutków

¹ dr hab. Jacek Buko, Katedra Polityki Gospodarczej, Wydział Zarządzania i Ekonomiki Usług, Uniwersytet Szczeciński

² M. Matul, J. Bytkowska, M. Rataj, *Rozwijanie rynku mikro kredytów w Polsce*, Dodatek do raportu Microfinance Centre (MFC) for Central and Eastern Europe and the New Independent States, z 19 lutego 2009, s. 341.

³ Mikroprzedsiębiorstwa - sytuacja ekonomiczna, finansowanie, właściciele. Praca zbior. pod redakcją E. Balcerowicz. CASE, Warszawa 2002, s. 55, Mikrofinanse w Polsce - niewykorzystany potencjał finansowania najmniejszych przedsiębiorstw gospodarczych. Opracowanie Centrum Organizacji Pożyczkowych, Warszawa 2002, s. 5.

⁴ *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Zarys problematyki*. Praca zbior. pod red. M. G. Woźniaka. Zeszyt Nr 1 Uniwersytet Rzeszowski Katedra Teorii Ekonomii, Wydawnictwo Mitel, Rzeszów 2003, s. 522.

za pomocą różnych form pomocy społecznej, a nie na ograniczaniu jego źródeł⁵. Pasywny charakter tej polityki wyraża się więc przewagą zasiłków w ogóle ponoszonych na ten cel wydatków⁶.

Ze względu na strukturalny charakter oraz wysoki, jak na europejskie standardy, poziom bezrobocia w Polsce zauważalna jest konieczność podejmowania coraz aktywniejszych działań zwiększających możliwości zatrudnienia dla grup, które mają trudności ze znalezieniem pracy. Wdrożenie metod i narzędzi pobudzenia rozwoju rynku pracy w regionach mniej rozwiniętych gospodarczo wymaga więc zaangażowania ze strony administracji rządowej. Zainteresowanie tym problemem miało, jak dotychczas, charakter bardziej incydentalny niż stały⁷. Bez zmiany tej sytuacji w niektórych regionach kraju mogą utrwać się i powstać nowe enklawy chronicznej biedy i bezrobocia. Praktyka wskazuje, że sytuację poprawić mogą jedynie inwestycje dokonane dzięki napływowi kapitału z zewnątrz, na co jednak trudno liczyć we wszystkich przypadkach, oraz rozwój silnego sektora mikroprzedsiębiorstw⁸.

Zaletami mikroprzedsiębiorstw w zakresie redukcji bezrobocia są przede wszystkim:

1. większa elastyczność w stosunku do dużych firm, umożliwiająca szybsze dostosowywanie się do wymagań rynku, w tym lepsze przystosowywanie się do specyficznych warunków gospodarczych, społecznych, politycznych i geograficznych w odniesieniu do obszaru działalności;
2. tworzenie miejsc pracy przy zaangażowaniu niższych niezbędnych kapitałów oraz kosztów siły roboczej w stosunku do pozostałych przedsiębiorstw⁹.

⁵ Na podst.: *Wzrost, zatrudnienie i standardy życia w Polsce doby akcesji*. Bank Światowy Warszawa 2004, s. 6, cyt. za: *Wygrani i przegrani polskiej transformacji*. Praca zbior. pod red. M. Jarosz. Oficyna Naukowa Instytutu Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2005, s. 158.

⁶ Szerzej: P. Popławski: *Lokalne realia [w:] Marginalność i procesy marginalizacji*. Praca zbior. pod red. W. Frieske, IPiSS, Warszawa 1999; *Utopie inkluzji. sukcesy i porażki programów reintegracji społecznej*. Praca zbior. pod red. W. Frieske, IPiSS, Warszawa 2004.

⁷ Szerzej: A. Skowronek-Mielczarek: *Małe i średnie przedsiębiorstwa - źródła finansowania*. Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2003, s.106-108.

⁸ Istotą funkcjonowania mikroprzedsiębiorstw jest samozatrudnienie. W wielu dziedzinach najmniejsze firmy, mające charakter rodzinny, zatrudniają dodatkowych pracowników głównie do pomocy. Większość z nich może funkcjonować nawet bez zatrudniania pracowników najemnych, szczególnie w okresach, gdy koniunktura gospodarcza nie jest dobra. Blisko 70 proc. najmniejszych przedsiębiorstw stanowią jednostki, w których pracuje wyłącznie właściciel lub współwłaściciele i członkowie ich rodzin. Na podst.: *Pomoc publiczna dla małych i średnich przedsiębiorstw. Mity i rzeczywistość*. Praca zbior. pod red. F. Misiąga. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2005, s. 72.

⁹ S. Flejterski: Endo- i egzogeniczne czynniki rozwoju regionalnego i lokalnego [w:] *Ekonomiczne i techniczne aspekty funkcjonowania i rozwoju regionalnego*. Konferencja US, Szczecin – Wałcz 2003, s. 77; J. Adamek: *Fundusze poręczeń kredytowych dla małych i średnich przedsiębiorstw - zalety i wady [w:] Bankowość wobec procesów globalizacji*. Konferencja: Finanse, bankowość i

W Polsce 6% gospodarstw domowych o niskich dochodach uzyskuje je z własnej zarejestrowanej działalności gospodarczej. Przekłada się to na 400 tys. istniejących przedsiębiorstw. Kolejne 29% gospodarstw z tej kategorii posiada członków, którzy planują podjęcie samozatrudnienia i/lub posiadają potencjał w tym zakresie. Brak kapitału jest poważnym wyzwaniem dla niemal 40% obecnych właścicieli drobnych przedsiębiorstw oraz osób dążących do założenia własnej działalności gospodarczej. Jednakże mikroprzedsiębiorcy mają z reguły istotne problemy z uzyskaniem formalnej historii kredytowej. Zaledwie 21% z nich kiedykolwiek korzystało z formalnego źródła mikrofinansowania, a 15% jest w trakcie spłacania mikropożyczki. Kredyty na działalność gospodarczą udzielane są głównie przez banki (94%)¹⁰.

Podstawowym ograniczeniem rozwoju i działalności mikroprzedsiębiorstw są niedobory kapitałowe. Istotna jest przy tym nie tylko dostępność do zewnętrznych źródeł kapitału, lecz także ich koszt¹¹. Podstawowe instrumenty finansowania potrzeb gospodarczych dostępne dla mikroprzedsiębiorców w Polsce to:

1. pożyczki na finansowanie działalności gospodarczej, tak w zakresie potrzeb bieżących, jak i długookresowych, oferowane przez instytucje pożyczkowe (mikropożyczkowe) niebędące bankami oraz kształtujące swoją ofertę odmiennie w stosunku do finansowania bankowego;
2. kredyty na działalność gospodarczą oferowane w systemie bankowym, w ogólnym podziale na kredyty inwestycyjne (długoterminowe) i obrotowe (krótkoterminowe) oraz dodatkowo kredyty konsumpcyjne, zasadniczo nieprzeznaczone na cele finansowania działalności gospodarczej, jednak w praktyce prawdopodobnie często wykorzystywane dla tych celów;
3. leasing urządzeń i wyposażenia (np. maszyny i urządzenia przemysłowe, komputery i sprzęt biurowy, środki transportu) do prowadzenia działalności gospodarczej, oferowany przez instytucje (towarzystwa) leasingowe.

Instytucje oferujące mikrofinansowanie podzielić można na następujące grupy:

1. instytucje pożyczkowe działające według uznanych światowych standardów mikrofinansowania, wspierane np. przez takie podmioty jak Bank Światowy. Podstawą ich funkcjonowania jest realizacja określonej misji, najczęściej sprowadzającej się do tworzenia nowych źródeł dochodów ludności,

ubezpieczenia wobec procesów globalizacji. Gdańsk - Jurata 2003, s. 13; Małe i średnie przedsiębiorstwa w gospodarce regionu. Praca zbior. pod red. M. Strużyckiego. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2004, s. 19.

¹⁰ M. Matul, J. Bytkowska, M. Rataj, *Rozwijanie rynku ...* op.cit.

¹¹ Na podst.: Mikroprzedsiębiorstwa - kondycja ekonomiczna, bariery rozwoju, oczekiwania rozwoju. Raport PENTOR, Warszawa, 2005, s. 3.

- aktywizacji mieszkańców obszarów wiejskich czy też finansowania nowej lub już prowadzonej działalności gospodarczej najmniejszych przedsiębiorstw;
2. publiczne instytucje pożyczkowe, ukierunkowane na tworzenie nowych miejsc pracy, w tym w związku z restrukturyzacją branż schyłkowych. Pożyczki udzielane przez te instytucje pochodzą ze środków publicznych;
 3. instytucje kredytowe i pożyczkowe, których głównym celem działania jest maksymalizacja zysku z prowadzonej działalności;
 4. spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, odmienne od wszystkich pozostałych przede wszystkim ze względu na nakierowanie prowadzonej działalności na rozwój spółdzielczych form finansowania.

Do pierwszej grupy należy 64 instytucji oferujących 70 funduszy pożyczkowych¹². Działalność mikrofinansową realizowaną przez te instytucje charakteryzują następujące cechy:

- a) krótkoterminowe, niewielkie pożyczki;
- b) uproszczone do minimum, przyjazne klientowi procedury;
- c) dostęp do kolejnych pożyczek po terminowej spłacie pierwszej pożyczki, w tym stopniowy dostęp do większych kwot przy kolejnych pożyczkach;
- d) wysoka spłacalność pożyczek.

Dotychczas fundusze te udzieliły w Polsce przeszło 180 tys. pożyczek, umożliwiając utworzenie blisko 65 tys. nowych miejsc zatrudnienia¹³. Wpływ instytucji pożyczkowych na rynek pracy jest jednak zdecydowanie większy niż ten mierzony liczbą nowo powstałych stanowisk. Uzyskane przez przedsiębiorstwa pożyczki przyczyniają się także do utrzymania obecnego poziomu zatrudnienia, powodując zahamowanie wzrostu bezrobocia.

Do drugiej grupy podmiotów oferujących mikrofinansowanie należą agencje rządowe udzielające gwarancji i pożyczek dla mikroprzedsiębiorstw w ramach wspieranych z budżetu programów publicznych, są to m.in. pożyczki z Funduszu Pracy czy branżowych programów pożyczkowych¹⁴. Pożyczki z Funduszu Pracy są udzielane przez urzędy pracy, które oferują pracodawcom oraz osobom bezrobotnym preferencyjne pożyczki na tworzenie nowych miejsc pracy. Ich opro-

¹² Istnieją instytucje, które prowadzą więcej niż jeden fundusz pożyczkowy. Przykładem takiej instytucji jest Polska Fundacja Przedsiębiorczości z siedzibą w Szczecinie, która oprócz wcześniej realizowanych programów pożyczkowych, w latach 2004-2005 utworzyła 6 nowych funduszy pożyczkowych. Stąd różnica pomiędzy liczbą funduszy pożyczkowych, a liczbą instytucji prowadzących te fundusze.

¹³ Fundusze Pożyczkowe w Polsce wspierające mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa wg stanu na 30 czerwca 2009 r. Raport nr 12/2009. Polskie Stowarzyszenie Funduszy Pożyczkowych. Warszawa 2009.

¹⁴ Funkcjonujące w Polsce branżowe programy pożyczkowe są zaprojektowane i realizowane w związku z koniecznością likwidacji niekorzystnych skutków pojawiających się w toku restrukturyzacji tzw. trudnych sektorów. Ich celem jest ułatwianie działań restrukturyzacyjnych w przemyśle.

centowanie zostało ustalone na stosunkowo niskim poziomie (w rejonach zagrożonych szczególnie dużym bezrobociem w wysokości 30 proc. stopy oprocentowania kredytu lombardowego NBP w skali roku). Często też umowy o udzielenie pożyczki na działalność gospodarczą przewidują ich umorzenie do połowy wartości, jeśli firma, która powstanie, będzie działać co najmniej dwa lata. Umorzeniu podlegają w taki sam sposób odsetki od udzielonych pożyczek. Urzędy pracy stosują zasadę udostępniania bezrobotnym pożyczek dopiero po pozytywnym ukończeniu przez nich kursu z zakresu przedsiębiorczości¹⁵.

Trzecią grupę organizacji oferujących mikrofinansowanie stanowią podmioty zorientowane na zysk, takie jak banki, firmy leasingowe¹⁶, firmy pożyczkowe, w tym lombardy. Według mikroprzedsiębiorców współpraca z bankami odnośnie do pozyskania kredytu jest trudna, przy czym najczęściej zwraca się uwagę na następujące bariery:

- a) wysoki koszt kredytu;
- b) skomplikowane procedury, przejawiające się w konieczności przedkładania szeregu dokumentów (formalizm i zbiurokratyzowanie procedur);
- c) niedostosowanie wymagań informacyjnych banku do uproszczonych form dokumentacji finansowej stosowanych przez najmniejsze firmy;
- d) trudne do spełnienia wymogi w zakresie zabezpieczeń¹⁷;
- e) niechęć do rozpatrywania wniosków kredytowych na niewielkie kwoty;
- f) brak rozeznania w zakresie specyfiki prowadzenia działalności przez mikroprzedsiębiorstwa¹⁸.

¹⁵ Zasady, zakres oraz sposób pozyskiwania pożyczek reguluje rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 24 marca 1995 r. w sprawie szczegółowych zasad udzielania pożyczek z Funduszu Pracy, wysokości stopy procentowej oraz warunków spłaty (Dz. U. 95, nr 35, poz. 174 z późniejszymi zmianami).

¹⁶ W segmencie usług leasingowych funkcjonuje liczna grupa kilkuset firm deklarujących leasing jako podstawowy przedmiot działalności. Zastosowanie leasingu i tym samym jego konkurencyjność ograniczona jest jednak do zakupów inwestycyjnych. Ponadto, usługi leasingowe nie znajdują zastosowania dla dóbr o niskiej wartości - zwykle istnieje minimalny limit wartości transakcji leasingowej. Ograniczeniem leasingu jest także konieczność uiszczania wpłat wstępnych.

¹⁷ Próbuąc sprzedać kredyty mikroprzedsiębiorstwom banki często podejmują działania pozornie podnoszące atrakcyjność ich oferty, na przykład proponując niższe, niż typowe oprocentowanie. Sposobem zamaskowania faktycznej prowizji banku w takim przypadku jest obowiązkowe ubezpieczenie kredytu. Przykładem swoistych nadużyć banków w stosunku do klienta jest również kwestia rezygnacji z kredytu. Pomimo, iż polskie prawo bardzo dokładnie określa prawo klienta do rozwiązania umowy kredytowej w ciągu 10 dni, nie oznacza to jednak, że klient odzyska wszystkie pieniądze. Teoretycznie bank ma obowiązek zwrócić wszelkie pobrane opłaty i prowizje, jednak nie odda tzw. opłaty przygotowawczej i ewentualnych kosztów ustanowienia zabezpieczeń. Niektóre banki wykorzystują tę okoliczność ustanawiając zaporowe opłaty przygotowawcze, sięgające 5-10 proc. całej kwoty z umowy.

Banki przyznają, że nie kierują atrakcyjnej oferty do najmniejszych firm, gdyż według standardów bankowych usługi takie są ponadprzeciętnie ryzykowne i pracochłonne, a tym samym potencjalnie za drogie dla ewentualnych klientów banków¹⁹.

Kolejną, obok banków, grupę pożyczkodawców zorientowanych na maksymalizację zysku stanowią firmy specjalizujące się w udzielaniu krótkookresowych, wysoko oprocentowanych mikropożyczek dla osób fizycznych i ich firm. Zaletą oferty tych firm jest brak zabezpieczeń i szybkość uzyskania pożyczki. Wadą jest natomiast jej koszt, dlatego tak skonstruowany produkt może mieć zastosowanie wyłącznie do pokrywania bieżących, i to bardzo nieznaczących wydatków mikroprzedsiębiorstwa. Podobnie w odniesieniu do działalności lombardów należy wskazać na bardzo wysoki koszt pożyczki oraz konieczność zabezpieczenia jej dobrami trwałymi, których wartość często wielokrotnie przekracza pożyczoną kwotę. Skala tego rodzaju działalności pożyczkowej jest trudna do oszacowania, gdyż nie ma na ten temat ani wiarygodnych badań, ani nawet przybliżonych szacunków, a firmy nie są zainteresowane udzielaniem informacji o swoich obrotach.

Ostatnią grupę charakteryzowanych instytucji mikropożyczkowych stanowią SKOK-i. Oferowane przez nie kredyty proceduralnie i kosztowo zbliżone są do kredytów bankowych. Jednakże SKOK-i mogą udzielać kredytów wyłącznie swym członkom. Takie zawężenie oferty kredytowej ogranicza możliwość uznania tej formy mikrofinansowania za powszechnie dostępną. Choć procedury przystąpienia do SKOK-u nie są skomplikowane, to jednak pojawia się przymus, który nie zawsze jest przez klientów akceptowany.

Ocena oferty zaprezentowanych instytucji dość jednoznacznie pozwala wskazać jako najbardziej atrakcyjne dla mikroprzedsiębiorstw subsydiowane pożyczki pozabankowe. Ogólnie rzecz biorąc, są one wysoce konkurencyjne, szczególnie z punktu widzenia zabezpieczeń oraz procedur i wymogów

¹⁸ Dokonując oceny zdolności kredytowej, banki często wykorzystują metodologię zbudowaną dla dużych podmiotów, która nie uwzględnia specyfiki najmniejszych przedsiębiorstw. Wzrost aktywności banków w zakresie finansowania tej grupy przedsiębiorstw jest zatem uzależniony od dostarczenia nowych narzędzi pomiaru ryzyka kredytowego związanego z ich finansowaniem. Wysoki udział należności zagrożonych od podmiotów małych nie wynika bowiem z ich wyższego ryzyka kredytowego, lecz m.in. z niskiej efektywności metod oceny ryzyka.

¹⁹ Należy jednak zauważyć, że osoby zmuszone do korzystania z pożyczek poza systemem bankowym są skłonne zapłacić - i płać wyższe oprocentowanie za pozyskane środki, godząc się na lichwiarskie warunki pożyczek gotówkowych, które na dodatek połączone są nierzadko z przestępczymi metodami odzyskiwania pieniędzy przez wierzycieli. Na podst.: W. Szwałkowski: *Głęboko ukryte bogactwo biednych*. Master of Business Administration. Pismo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. L. Koźmińskiego i Międzynarodowej Szkoły Zarządzania, 2 (79) 2006, s. 10.

dokumentacyjnych²⁰. Mikrofinansowanie tego rodzaju ograniczone jest jednak zarówno przez niedostateczną podaż tych usług, jak i ich ograniczoną przestrzenną dostępność²¹.

Należy zauważyć, że aspekt dostępności przestrzennej do instytucji pożyczkowych nie jest wyczerpująco analizowany w literaturze przedmiotu, ograniczając się w istocie do określenia lokalizacji pożyczkodawców w danym województwie. Podstawowym i zasadniczo jedynym kryterium oceny skali działania tego typu instytucji jest wartość i liczba udzielonych pożyczek. Organizacje oferujące fundusze pożyczkowe *non-profit* powołują się często na bliskie kontakty ze społecznościami lokalnymi, w praktyce jednak świadczą usługi wyłącznie w swoich siedzibach, zlokalizowanych w miejscowościach liczących co najmniej kilkanaście tysięcy mieszkańców. Powszechnie obserwowana jest także zbyt mała promocja funduszy pożyczkowych – potencjalni klienci nie są dostatecznie poinformowani o możliwościach uzyskania tego rodzaju finansowania. W szczególności brak jest instytucji, które pośredniczyłyby w obsłudze mikrofinansowania – w zakresie informowania o ofercie, doradztwa i aplikowania, wobec osób z terenów wiejskich.

Rolę taką mogłyby pełnić na przykład poczta publiczna, której usługi od początku przyczyniały się do wzmacniania społecznej spójności przez nieprzerwaną obecność na obszarach wiejskich i zaniedbanych gospodarczo obszarach miejskich. Analiza dostępności instytucji finansowych wskazuje, że na obszarach wiejskich oferują one swoje usługi w niespełna 1000 placówek, natomiast wiejska sieć pocztowa obejmuje przeszło 4500 urzędów i agencji pocztowych²². Wykwalifikowany personel pocztowy mógłby skutecznie pośredniczyć w udostępnianiu oferty pożyczkowej większej niż dotychczas liczbie klientów oraz zapewnić dotarcie z ofertą na obszary, gdzie fundusze pożyczkowe były słabo rozwinięte lub w ogóle nie istniały. Takie wzmocnienie dystrybucyjne powinno doprowadzić do osadzenia na stałe subsydiowanych funduszy pożyczkowych w systemie finansowym Polski. Dotychczasowe doświadczenia w zakresie zapewnienia dostępu do usług społecznie użytecznych wszystkim obywatelom pozwalają na generalne uznanie poczty publicznej za wiarygodnego partnera, który kierując się interesem społecznym, jest w stanie skutecznie oferować usługi mikrofinansowania. Potencjał tkwiący w pocztowych usługach finansowych jest jednak w Polsce słabo spożytkowany.

²⁰ W tym sensie fundusze są alternatywą oferty bankowej dla tych pożyczkobiorców, którzy nie mogą z niej skorzystać. Większość klientów funduszy pożyczkowych to klienci, którymi banki nie są bardzo zainteresowane i nie uwzględniają ich w swych strategiach. Fundusze współpracując z pożyczkobiorcami tworzą natomiast ich historię kredytową oraz przygotowują i edukują ich do przyszłej współpracy z bankami.

²¹ Ryzyko współpracy z tym sektorem powinno być zmniejszane przez rozbudowaną sieć instytucji poręczeniowych i gwarancyjnych.

²² Według stanu z czerwca 2009 r.

SUMMARY

MICROFINANCE - MEANING AND DISTRIBUTION ISSUES

Considerations of this text concentrate on problem of the lack of the general access to basic financial services, particularly to Microfinance. This activity is the provision of financial services to low-income clients, including consumers and the self-employed, who traditionally lack access to banking and related services. Financial institutions have proved hardly realizes social missions, and due to their high costs of operation (banks), or the lack of the distributional net, often can't deliver services to poor or remote populations. Till now correcting the problem of access tried to realize across done by expanding the number of financial institutions available to them, as well as the capacity of those institutions. however, these solutions continually do not break the distributional impasse. In the context of the foregoing remarks a rational solution seems to convince the public post to offer such services as it has at its disposal both the adequate infrastructure and enjoys a significant social trust as a rule.

Translated by Jacek Buko